

Onrustige wind en af en toe regen

Analyse van Henk: door met de vinger rond het Hogedrukgebied rechtsom te draaien vinden we uit dat de wind uit het noordwesten komt. Of je draait Linksom het Laag boven de Baltische staten, zelfde resultaat. Noordwesten werkwind, flakkeren en zwabberen. De grote afstand tussen de isobaren zegt dat het een zwakke tot matige wind zal zijn. Wel is er aanvoer van relatief koude lucht, dus wie weet. Er trekt vanmiddag een occlusiefrent over ons met buitjes van variabel karakter: soms "drizzel" en soms wat onstuimiger. Na de fronten klaar het dan 's avonds wat op. Misschien nog even malen. Geen pelwind...

Het KNMI vindt er dit van: zaterdagmiddag is het half tot zwaar bewolkt en valt er aanvankelijk plaatselijk regen of motregen. De maximumtemperaturen variëren van 17°C op de Wadden tot 24° in het zuiden. De wind waait uit het noordwesten en is matig, in de noordelijke kustgebieden en op het IJsselmeer vrij krachtig.

Vragen over het huiswerk

Geen huiswerk

1. Welke zeilvoering zou je vandaag om 13.00 uur toepassen bij een belaste en welke bij een onbelaste molen?
2. Sommige pelstenen hebben een lichtwerk. Hoe zit dat?
3. Heeft een pelsteen ook een bolspil?
4. Waar dient de zifterij voor?
5. Wat is dust? Waar werd het voor gebruikt?
6. Wat is het voordeel van het hebben van een voorloop en een naloop? Hebben alle pelmolens dat?
7. Hoe vaak gaat parelgort over de steen?
8. Hoe zwaar zijn pelstenen zo ongeveer?
9. Hoe snel draait een pelsteen tijdens het pellen ongeveer?
10. Hoe snel draait het gevucht dan zo ongeveer?
11. Hoeveel ruimte is er tussen looper en ligger bij een pelsteen?
12. Hoeveel ruimte is er tussen het pelblik en de pelsteen?
13. Waar dienen *koepstikken* voor?
14. Net als men begonnen is de schootemmer uit te halen laat men hem met een bonk even terugvallen. Waarom is dat?
15. Hoe lost men dit ook wel anders op?
16. Wat zijn zogaten?
17. Hoe heet de pellerij die het dichtst bij de zeverij te vinden is?
18. Welke wiekverbeteringen zijn populair op Groninger pelmolens en waarom?
19. Hoe maak je pelblik?
20. Tenslotte: welke wind is voor het pellen het mooist?

Antwoorden bij de vragen over het huiswerk

Geen huiswerk

1. Welke zeilvoering zou je vandaag om 13.00 uur toepassen bij een belaste en welke bij een onbelaste molen?
Vier vollen en kijken of we kunnen malen. Anders in de de lege.
2. Sommige pelstenen hebben een lichtwerk. Hoe zit dat?
In Groningen niet, maar in de Zaanstreek komt dat voor. Daardoor kon je met wat minder wind toch pellen: als de steen in een zaam (minder wind) langzamer ging draaien lichtte men de steen, dan zoog de steen zich minder aan de ligger (of plaat) vast en draaide dus weer sneller. Wel ging dat ten koste van de luchtwervelingen en daardoor duurde het pellen dan langer.
3. Heeft een pelsteen ook een bolspil?
Ja, net als bij een korenmolen draait de steen ook hier op een rijl die op een bolspil rust. De rijl wordt via de pelspil aangedreven, de pelspil is van onderen net als bij een korenmolen van een staakijzer voorzien dat in de rijl grijpt. Bovenaan de spil vinden we dan het pelrondeksel.
4. Waar dient de zifterij voor?
De zifterij dient voor de reiniging vooraf aan het pellen en sortering nadien van de gerst op korrelgrootte.
5. Wat is dust? Waar werd het voor gebruikt?
Dust bestaat uit doppen, kaf en gerstemeel (slijpsel) van de gepelde gort. Het werd gebruikt als veevoeder maar als er niet teveel kaf in zat werden er ook spekkendikken van gebakken. Een lekkernij in vooral Oost Groningen.
6. Wat is het voordeel van het hebben van een voorloop en een naloop? Hebben alle pelmolens dat?
Bij het uitlaten van de schoot kan de molen op hol slaan omdat de belasting op de steen wegvalt. Daarom heeft men op de meeste pelmolens twee stellen stenen: de voorloop en de naloop. Als je een schoot uitlaat op de voorloop laat iemand anders tegelijkertijd een schoot in op de naloop, zodat de belasting gelijk blijft. Er zijn molens die maar 1 stel pelstenen heeft zoals molen De Noordstar heeft te Noordbroek.
7. Hoe vaak gaat parelgort over de steen?
Met laat de gort 4 of 6 keer over de steen gaan: eerst over de voorloop, dan over de naloop en dat 2 of 3 keer, afhankelijk van de gewenste kwaliteit. Parelgort vereist typisch 3 gangen over de voor- en naloop.
8. Hoe zwaar zijn pelstenen zo ongeveer?
De pelsteen en de ligger wegen elk ruim 2000 kilo.
9. Hoe snel draait een pelsteen tijdens het pellen ongeveer?
3 omwentelingen per seconde, dus 180 toeren.
10. Hoe snel draait het gevluucht dan zo ongeveer?
70 endjes, dus een overbrenging van 17 toeren naar 180 toeren, 1 op 10 tot 1 op 11.

11. Hoeveel ruimte is er tussen looper en ligger bij een pelsteen?

De looper draait 1,5 tot 2 cm boven de ligger, waardoor er een luchtstroom wordt opgewekt richting pelblik.

12. Hoeveel ruimte is er tussen het pelblik en de pelsteen?

Het pelblik staat op 1 tot 1,5 centimeter van de pelstenen af.

13. Waar dienen *koepstikken* voor?

Dit zijn stokken (stikken) met een bepaalde doorsnede, ze dienen om de afstand tussen pelblik en pelsteen te kunnen instellen. Ze lopen soms een klein beetje taps toe. Bij de bek, dat is naast de schoef, komt een dubbelde koepstik (dus twee op elkaar) te staan om bij het pellen het uitlaten te vergemakkelijken. In totaal zijn er ongeveer twaalf van zulke latjes nodig om de kuip goed te kunnen afstellen.

14. Net als men begonnen is de schootemmer uit te halen laat men hem met een bonk even terugvallen. Waarom is dat?

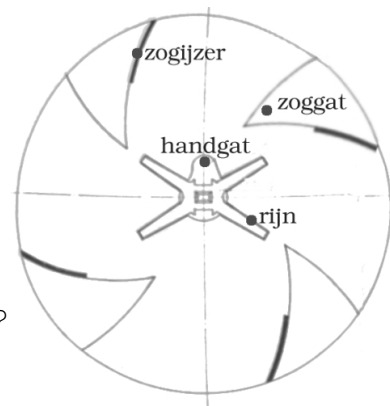
Zodat de haalfpel of gorte zich netjes in de emmer verspreid, door het uitlaten vanaf de steen is er vaak een "dikke bulte" aan één kan van de emmer ontstaan en dan zou de emmer om kunnen kiepen bij het uithalen.

15. Hoe lost men dit ook wel anders op?

Met de strekel gladstrijken.

16. Wat zijn zoggaten?

Dat zijn in de onderkant van de steen uitgehouwen halve manen, met aan de binnenkant metaal beslag. Zie de figuur links, het onderaanzicht van een pelsteen. De steen draait op de tekening linksom.

pelsteen
onderaanzicht

17. Hoe heet de pellerij die het dichtst bij de zeeverij te vinden is?

Dat is de naloper.

18. Welke wiekverbeteringen zijn populair op Groninger pelmolens en waarom?

In modernere tijden werden de gevluchten vaak van wiekverbeteringen voorzien, zoals fokwieken of verdekking, waarmee de molen meer kracht kreeg. Ook vindt je veel zelfzwichting op met name Groninger pelmolens, al dan niet met Van Busselneuzen. Zelfzwichting was hier altijd al populair, maar met name op pelmolens. Daar is het immers van groot belang dat er continue door kan worden gepeld zonder te moeten stoppen voor bijleggen of zwichten; zo heel vaak komt het niet voor dat er voldoende wind is om te kunnen pellen.

19. Hoe maak je pelblik?

Je trekt een aantal schuine lijnen over het pelblik en vormt daartussen vierkantjes. Je slaat steeds op de vier hoekpunten van die vierkantjes het blik naar binnen. Dan draai je het blik om en slaat in het midden van elk zo gevormd vierkantje ook weer een gaatje. Zo sla je als het ware "om en om" de gaatjes in het pelblik. Je moet namelijk zowel gaatjes naar binnen als naar buiten slaan, anders verstopt je pelblik.: de dop ("dust") moet er uit kunnen.

20. Tenslotte: welke wind is voor het pellen het mooist?

Bijvoorbeeld in de winter een stabiele oostenwind, kracht 7

